

Maria Rólkowska

<https://orcid.org/0000-0002-5473-9092>

Wydział Humanistyczny

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Zrzeszenie się i działalność Polonii w Czarnogórze na podstawie doniesień prasy polonijnej

Słowa kluczowe: Polonia, Czarnogóra, prasa, prasa polonijna, kultura

Key words: Polish community abroad, Montenegro, press, Polish diaspora press, culture

Wstęp

Celem napisania niniejszego artykułu jest wskazanie problematyki związanej z aktywnością Polonii w Czarnogórze na podstawie wydawnictw ukazujących się w tym środowisku. Analizie została poddana zawartość produktu prasowego (Stępnik 2014: 25), jakim jest prasa polonijna w Czarnogórze, pod kątem przedstawienia historii i aktywności grupy tworzących ją osób w kraju, który stał się ich bałkańską ojczyzną. W pewnym zakresie artykuł będzie stanowił dopełnienie pracy podjętej przez polskich slawistów *Polska i Czarnogóra. Bibliografia. Komentarze* (Wrocławski i in. 2007), która ukazała kontekst historyczny związków polsko-czarnogórskich i nazwiska postaci zaangażowanych w rozwój obustronnych relacji. Jak zauważono we wspomnianym kompendium wiedzy, pierwsze kontakty Polaków z obszarami dzisiejszej Czarnogóry sięgają końca XVIII wieku, a lista polskich montenegrianów i czarnogórskich poloników z przeszłości jest obszerna (Wrocławski i in. 2007). Dzisiejsza Polonia w tym kraju należy do niewielkich i mało znanych, a także dopiero niedawno zrzeszonych grup Polaków poza Polską. Ta nieliczna, ale aktywna diaspora w 2018 roku obchodziła 15-lecie istnienia Stowarzyszenia Polaków Zamieszkałych w Czarnogórze, dlatego warto przybliżyć jej historię i działalność.

Również w przeszłości ten obszar Bałkanów nie był miejscem, w którym przebywało wielu Polaków. Jak zauważa Barbara Kosińska, jedna ze współauterek dwujęzycznej publikacji *Polacy w Czarnogórze. Zarys historyczny i współczesność Polonii czarnogórskiej. Tako je sve počelo... tragom Poljaka u Crnoj Gori*, w latach 1905–1911 w ówczesnej stolicy, mieście Cetinje, konsulem Austro-Węgier był Mikołaj Jurystowski, a po rewolucji bolszewickiej szefem gabinetu ministra spraw zagranicznych Królestwa Czarnogóry w Neuilly-sur-Seine został Jerzy Bolesław Bończa-Tomaszewski. Natomiast najwięcej, bo aż tysiące Polaków, przebywały w Czarnogórze w czasie I wojny światowej – byli

to żołnierze armii austro-węgierskiej, którzy znaleźli się na froncie bałkańskim w 1916 roku (Kosińska 2015: 14–15).

Także obecnie niewiele jest śladów i znaków obecności Polaków w Czarnogórze – w 2000 roku polscy archeolodzy rozpoczęli badanie wykopalisk w miejscowości Risan (Wrocławski i in. 2007: 253–259), we wrześniu 2008 roku polscy salwatorianie przyjechali do parafii niedaleko Kotoru, a w 2014 roku w tym mieście umieszczono głaz z pamiątkową tablicą poświęconą Janowi Karskiemu (Kosińska 2015: 26–27). Dlatego też tak istotna jest rola niewielkiej grupy Polonii w propagowaniu wiadomości o Polsce i promowaniu szeroko pojętej polskiej kultury nad Morzem Adriatyckim.

Zrzeszenie się Polonii czarnogórskiej i jej tytuły prasowe

W Republice Czarnogóry, jednym z najmłodszych państw Europy, które w wyniku referendum niepodległościowego (21 maja 2006 roku) wyszło z federacji z Serbią, mieszka około 650 tysięcy ludzi (Vučković 2017: 318–319), a Polonia stanowi grupę liczącą 150–200 osób. Jej największe skupiska zamieszkują obecną stolicę państwa – Podgoricę – oraz gminy: Nikšić, Bar, Danilovgrad i Tivat. Charakterystyczny dla diaspory polskiej w tym kraju jest fakt, że tworzą ją w ponad 99 procentach kobiety, które wyszły za mąż za Czarnogórców. Nie jest to więc ani emigracja polityczna, ani ekonomiczna, a podobnie jak na przykład na Cyprze grupa, którą określa się „emigracją serc” (Wywiad z Wandą J. Vujisić 2015: 27).

Pomysł stworzenia organizacji skupiającej osoby z Polski mieszkające w Czarnogórze pojawił się w 2002 roku – podczas rozmów w Ambasadzie RP w Belgradzie między konsulem Józefem Kamińskim a mieszkającą tam od lat Wandą J. Vujisić. Do pierwszego spotkania Polonii czarnogórskiej doszło 8 listopada 2003 roku w hotelu Mikšić w nadmorskiej miejscowości Sutomore. Wzięło w nim udział 21 osób wraz z rodzinami oraz ówczesny konsul w Serbii i Czarnogórze (*Założenie organizacji...* 2014). Tak powstało Stowarzyszenie Polaków Zamieszkałych w Czarnogórze, które zostało zarejestrowane przez tamtejsze Ministerstwo Sprawiedliwości 16 stycznia 2004 roku (*Polonia w Czarnogórze...* 2018). Na prezesa organizacji wybrano jednogłośnie inicjatorkę działań zrzeszeniowych, czyli Wandę J. Vujisić. W pierwszym zarządzie jej zastępcą został Zygmunt Hupka, a funkcję skarbnika powierzono Elżbiecie Turković. W skład zarządu weszły Polki z wszystkich większych miast kraju: Baru, Bijelo Polja, Nikšicia, Podgoricy i Tivatu (*Założenie organizacji...* 2014). Drugie spotkanie Polonii nastąpiło w czerwcu 2005 roku w Podgoricy. W tym samym roku, dzięki otrzymaniu dokumentów z Urzędu Statystycznego Czarnogóry, Stowarzyszenie stało się pełnoprawną pozarządową organizacją polonijną, która mogła już rozpocząć działalność na terenie kraju (*O nas* 2018).

Choć Polonia czarnogórska jest niewielką liczebnie grupą, to wydaje aż dwa tytuły prasowe (oba nieprzeznaczone do sprzedaży, finansowane przez

Ambasadę RP w Podgoricy). Od 2008 roku Stowarzyszenie publikuje „Głos Polonii. Pismo środowiska polonijnego w Czarnogórze”. Jego pierwszy numer, wraz z kalendarzem na 2009 rok, ukazał się 20 grudnia 2008 roku. Inicjatorką założenia pisma była prezes Wanda J. Vujisić, funkcję pierwszego redaktora naczelnego w latach 2008–2009 pełniła Iwona Vukadinović, a kolegium redakcyjne tworzyły: Wanda J. Vujisić, Marzena Peričić, Barbara Hupka, Teresa Medojević, Maryla Ćupić i Aleksander Gruk. W 2011 roku redaktorem naczelnym została Teresa Medojević. Przygotowywała ona periodyk wraz z: Wandą J. Vujisić, Bożeną Knežević, Marylą Ćupić i Elżbietą Turković (skład redakcji podany w periodyku). Pismo ukazuje się jako półrocznik, w nakładzie 160 egzemplarzy.

Od 2010 roku zaczął być także publikowany raz w roku młodzieżowy periodyk „Wakacje z Polską”. Pismo wydawane przez Klub Studentów „Młoda Polonia”, działający przy Stowarzyszeniu, zgodnie ze swym tytułem jest bogato ilustrowanym fotografiami zapisem wakacji, które co roku młodzież z Czarnogóry spędza w Polsce. W 2011 roku jego redaktorem została Iwona Vujisić. Biuletyn ukazuje się w nakładzie 70–100 egzemplarzy („Wakacje z Polską”... 2013). Od 2014 roku oba periodyki stały się dostępne nie tylko w formie papierowej, ale też jako e-wydania – „Głos Polonii” od szóstego numeru z 2011, a „Wakacje z Polską” od trzeciego numeru z 2012 roku. „Głos Polonii” jest dla diaspory polskiej w Czarnogórze „otwartym oknem” w stronę Polski (Prasa polonijna 2013: 13), natomiast dla Polaków zarówno w ojczyźnie, jak i w innych krajach jest niezastąpionym i jednym z niewielu źródeł wiadomości o życiu i działalności rodaków nad Morzem Adriatyckim.

Aby przedstawić zakres i wielość oraz różnorodność działań Polaków mieszkających w Czarnogórze, jako materiał badawczy wykorzystano 11 numerów „Głosu Polonii” (od nr 6 z 2011 roku do nr 17 z 2017 roku) dostępnych online. Periodyk ten poddano analizie treści, gdyż, jak pisze Karolina Szczepaniak (2012: 84), jest to metoda z powodzeniem stosowana w analizie artykułów prasowych.

Działalność Polonii czarnogórskiej prezentowana na łamach jej periodyku

Pismo Stowarzyszenia Polaków Zamieszkałych w Czarnogórze jest przede wszystkim najobszerniejszą i najbardziej aktualną kroniką aktywności tej organizacji. Na przykład w 2013 roku ukazał się jubileuszowy, 10. numer periodyku, poświęcony 10-leciu działalności zjednoczonej Polonii, w którym przedstawiono szczegółowo każdy rok funkcjonowania Stowarzyszenia w latach 2003–2013 (Kronika wydarzeń... 2013). W półroczniku są zamieszczane również wiadomości o zmianach osobowych w Stowarzyszeniu, wspomnienia o zmarłych osobach (w dziale „In memoriam”) oraz informacje o nowych członkach, którzy dołączyli do organizacji. W piśmie w analizowanym okresie przedstawiano różnorodne działania Polonii czarnogórskiej kierowane nie tylko do jej członków, ale także do Czarnogórców oraz przedstawicieli grup polonijnych z innych krajów.

Polskie książki

We wspomnianym powyżej jubileuszowym numerze periodyku z 2013 roku zawarto także informacje o dwóch ważnych przedsięwzięciach organizacji – utworzeniu biblioteki w Ambasadzie RP w Podgoricy i powstaniu Klubu Studentów „Młoda Polonia”. Pomysł stworzenia ogólnodostępnych zasobów polskich książek i prasy powstał w 2008 roku – kiedy Stowarzyszenie otrzymało księgozbiór Wiesława Rusteckiego (poety i malarza, który często odwiedzał Czarnogórę). Księgozbiór ten został następnie wzbogacony dzięki Stowarzyszeniu „Wspólnota Polska” i Fundacji „Semper Polonia”. Obejmuje literaturę piękną, naukową, podręczniki do nauki języka polskiego, książki dla dzieci, lektury szkolne i prasę kobiecą (Biblioteka 2013).

W 2015 roku, także w Podgoricy, ukazała się dwujęzyczna publikacja *Tak się wszystko zaczęło... śladami Polaków w Czarnogórze. Tako je sve počelo... tragom Poljaka u Crnoj Gori*, wydana przez Ambasadę RP przy współpracy ze Stowarzyszeniem Polaków Zamieszkałych w Czarnogórze. W półroczniku z 2016 roku informowano obszernie o promocji książki, która, jak piszą autorki artykułu, została podzielona na trzy części. Część pierwsza dotyczy historii i współczesności Polonii czarnogórskiej, druga prezentuje wyniki wieloletnich badań archeologów z Ośrodka Badań nad Antykiem Europy Południowo-Wschodniej Uniwersytetu Warszawskiego, a jej trzecia część, „[...] najbardziej interesująca, dedykowana jest Polkom z Tivtu, Nikšicia, Bijelo Polja mieszkającym w Czarnogórze, które spisały fragment swojego życia, pozostawiając tym samym trwałą ślad w historii stosunków polsko-czarnogórskich” (Vujisić i Medojević 2016: 17). Ten dział książki tworzą wywiady z sześcioma kobietami. Pięć z nich (Halina Kadović, Božena Knežević, Gražyna Maslovar, Lucyna Radonjić i Teresa Tomašević) mieszka w Czarnogórze od lat siedemdziesiątych XX wieku. Wywiad szósty to wspomnienie dzieci o matce, Irenie Pešić, która osiedliła się wraz z mężem w Jugosławii po zakończeniu II wojny światowej.

Obchody polskich świąt

W periodyku opisywane są coroczne, cykliczne spotkania Polonii związane z obchodami polskich świąt – zarówno religijnych, jak i państwowych. Zamieszczone są sprawozdania z Wigilii w Ambasadzie RP w Podgoricy, wiadomości o bożonarodzeniowych mszach odprawianych w języku polskim oraz o spotkaniach noworocznych (Šućur 2011). Co roku pismo informuje także o odbywających się w różnych miejscach kraju spotkaniach wielkanocnych z tradycyjnym, świątecznym śniadaniem, mszą, konkursem na najładniejszy koszyczek ze święconką (Medjedović 2012a). Polonia czarnogórska obchodzi również święto Konstytucji 3 maja – na przykład w 2011 roku uczczono je występem piosenkarki i gitarzysty z Polski, dwa lata później w Ambasadzie RP w Podgoricy odbyło się spotkanie, podczas którego odznaczono Krzyżem Kawalerskim Orderu Zasługi

Rzeczypospolitej Polskiej przewodniczącą Stowarzyszenia, Wandę J. Vujisić, a medalem Zasłużony Kulturze „Gloria Artis” poetę i tłumacza literatury polskiej Slobodana Milićova (Šućur 2013). Członkowie Stowarzyszenia pamiętają także o dniu 11 listopada (Obchody Święta Niepodległości... 2016).

Polacy w Czarnogórze co roku obchodzą również Dzień Kobiet – są to na przykład spotkania w kawiarniach organizowane przez Stowarzyszenie (Dzień Kobiet 2011), a także wieczory poezji polskiej w Ambasadzie RP – w 2014 roku były to wiersze Juliana Tuwima (Medojević 2014), a rok później utwory polskiej noblistki (Wieczór poezji Wisławy Szymborskiej... 2015). Także z okazji 1 czerwca członkowie Polonii organizują dzieciom interesujące zajęcia – na przykład wyjazd do parku rozrywki w miejscowości Ivanova Korita (I Tarzan może im pozazdrościć... 2011) czy spotkanie z polskimi archeologami w Risanie (Medjedović 2012b).

Nauczanie języka polskiego

Stowarzyszenie, przy wsparciu Ambasady RP, zajmuje się promowaniem i nauczaniem języka polskiego – od 2010 roku w każdym roku szkolnym są regularnie prowadzone kursy językowe dla uczniów ze szkół podstawowych i średnich. Pierwszy kurs w miejscowości Bijelo Polje odbywał się co sobotę od października 2010 roku do czerwca 2011 roku, a lektorkami były Wanda J. Vujisić i Teresa Medojević (Vujisić W.J. 2011a). W 2014 roku na łamach periodyku informowano, że podczas czterech edycji tego jedyne w Czarnogórze kursu języka polskiego ukończyło go 106 uczniów (Z wizytą na IV kursie... 2014). Natomiast w roku szkolnym 2014–2015 po raz pierwszy zorganizowano zarówno kurs w Bijelom Polju dla dzieci ze szkół podstawowych, jak i w Podgoricy – dla studentów (Kurs języka polskiego... 2015).

Zainteresowanie językiem i kulturą polską zaowocowało w 2016 roku wyjazdem 35 studentów z Czarnogóry na letni kurs języka polskiego w Siedlcach. Grupę stanowili absolwenci kursu języka polskiego w Podgoricy, studenci wywodzący się z czarnogórskiej Polonii oraz studenci Fakultetu Języka Czarnogórskiego w miejscowości Cetinje (Medojević 2016). Jak informowano w periodyku, we wrześniu tegoż roku w Budvie odbyła się Regionalna Konferencja Metodyczna Nauczycieli Polonijnych, którą zorganizował Związek Bałkańskich Organizacji Polonijnych „Polonika Balkanika” (Vujisić W.J. 2016). W 2017 roku ukazał się specjalny, szósty numer „Głosu Polonii”, w całości poświęcony kursom języka polskiego jako obcego w Podgoricy i Siedlcach. Przedstawiono w nim informacje o kolejnych edycjach kursu języka polskiego w Podgoricy, biogramy wykładowców (Wandy J. Vujisić, Marty Borowiec-Jokić i Jacka Kowzana) oraz opinie uczących się na temat kursów, a także języka polskiego.

Promowanie polskiej kultury

Informacje przekazywane na łamach pisma dowodzą, że Stowarzyszenie Polaków Zamieszkałych w Czarnogórze na wiele sposobów promuje polską kulturę. Jednym z nich jest upamiętnianie postaci wybitnych Polaków – na przykład w 2011 roku, z okazji stulecia urodzin Czesława Miłosza, poświęcono mu specjalny numer półrocznika. Przedstawiono w nim między innymi realizację projektu „Czesław Miłosz w Czarnogórze. W 100. rocznicę urodzin polskiego poety i noblisty”. Projekt ten, pod patronatem honorowym Ambasady RP w Czarnogórze, został przeprowadzony przez Stowarzyszenie Polaków w Czarnogórze, Klub Studentów „Młoda Polonia” oraz cztery szkoły w Bijelom Polju, w tym szkołę muzyczną, a także dziennikarzy z rozgłośni radiowej i stacji telewizyjnej w tym mieście (Vujišić W.J. 2011b). W ramach jego realizacji w szkole podstawowej w Bijelom Polju przeprowadzono lekcję w języku czarnogórskim¹ na temat życia i twórczości poety, a także zorganizowano konkurs recytacji poezji Miłosza (po polsku i czarnogórsku) dla uczniów szkół podstawowych i średnich, w którym wzięło udział 21 uczniów, konkurs rysunkowy zatytułowany „Poezja Czesława Miłosza widziana naszymi oczami” i wystawę prac 115 uczniów w wieku od 12 do 15 lat, a podczas uroczystego zakończenia obchodów wręczono wyróżnienia 22 osobom (Vujišić W.J. 2011a). Periodyk informował także o echach uroczystości w prasie czarnogórskiej – dziennik „Dan”, wydawany w Podgoricy, opublikował trzy artykuły na ten temat (Vujišić W.J. 2011a).

Podobny projekt Polacy w Czarnogórze przeprowadzili rok później – w związku z Rokiem Korczaka (aby uczcić 70. rocznicę jego śmierci i 100. rocznicę założenia przez niego domu dla sierot). Upamiętnienie wybitnego pedagoga obejmowało nie tylko informacje zamieszczone na stronie Stowarzyszenia i projekt zatytułowany „Nie ma dzieci – są ludzie”, ale także przedstawienie o nim w języku czarnogórskim w szkole podstawowej w Bijelom Polju, ofiarowanie przez Ambasadę RP książek polskich autorów w przekładzie na język czarnogórski szkolnym bibliotekom i bibliotece miejskiej w Bijelom Polju, wydanie okolicznościowego CD i opublikowanie stron poświęconych Korczakowi w periodyku (Vujišić W.J. 2012).

Pismo Stowarzyszenia przedstawiało też biografie i sylwetki innych znanych Polaków: Wisławy Szymborskiej, Józefa Ignacego Kraszewskiego, Piotra Skargi, Józefa Piłsudskiego, Juliana Tuwima, Witolda Lutosławskiego, Jana Karskiego, Oskara Kolberga, Jana Długosza, Henryka Sienkiewicza, Feliksa Nowowiejskiego, Marii Skłodowskiej-Curie, Józefa Korzeniowskiego, Adama Chmielowskiego, Honorata Koźmińskiego i Tadeusza Kościuszki.

Na łamach półrocznika prezentowano również dokonania kulturalne Polek mieszkających w Czarnogórze. W 2011 roku informowano o drugiej wystawie

¹ Dla mieszkańców Czarnogóry język, którym się posługują, jest językiem czarnogórskim, choć stanowi on jeden z czterech standardowych wariantów języka serbsko-chorwackiego. W konstytucji przyjętej przez parlament tego kraju w 2007 roku czarnogórski został uznany za język urzędowy państwa, odrębny od serbskiego, chorwackiego i bośniackiego (Melnytska 2016: 55).

rzeźb z drewna oliwkowego autorstwa Marzeny Peričić w miejscowości Bar (Vujisić W.J. 2011c), a rok później o nowym, trzecim tomie jej wierszy, zatytułowanym *Okno mojego życia*, w którym również znalazły się fotografie jej rzeźb („Okno mojego serca”... 2012). W 2012 roku zaprezentowano czytelnikom sylwetkę i dwa wiersze Agnieszki Syski (Jovany Jovanović) (W kręgu poezji... 2012).

Redakcja periodyku donosiła także o przedsięwzięciach promujących polską kulturę przygotowywanych przez Stowarzyszenie lub Ambasadę RP, a często przez obie instytucje wspólnie bądź przy wsparciu jeszcze innych organizacji. W 2011 roku były to: wystawa polskiej karykatury na temat członkostwa Polski w Unii Europejskiej zorganizowana w Teatrze Narodowym w Podgoricy (Vujisić I. 2011), koncert w Podgoricy Zespołu Pieśni i Tańca „Kraowiacy” z okazji polskiego przewodnictwa w Radzie Unii Europejskiej (Zespół Pieśni i Tańca... 2011), Dni Filmu Polskiego w Czarnogórze zorganizowane wraz ze Związkiem Bałkańskich Organizacji Polonijnych „Polonika Bałkanika” (Vujisić B. 2011). W 2013 roku pisano o wieczorze literackim w Ambasadzie RP poświęconym promocji zbiorku poezji Grzegorza Łatuszyńskiego *Życie w wierszu* (W kręgu poezji 2013). Rok później donoszono o dwóch wystawach zorganizowanych przez placówkę dyplomatyczną: jedna była poświęcona pracy w Risanie polskich archeologów z Ośrodka Badań nad Antykiem Europy Południowo-Wschodniej (Vujisić W.J. 2014a), a druga prezentowała fotografie Zatoki Kotorskiej autorstwa Janusza Reclawa (W Boce ukryte... 2014). W 2016 roku czytelnicy pisma zostali poinformowani o występie w Kotorze Chóru „Canto” z Zespołu Szkół Muzycznych im. Czesława Niemena we Włocławku (Koncert chóru... 2016), a rok później o promocji książki *Czarnogórskie klimaty. Ogląd literacki i dziennikarski* Grzegorza Łatuszyńskiego. To wydarzenie, podczas którego wręczono autorowi nagrodę Czarnogórskiego Stowarzyszenia Tłumaczy Literatury, odbyło się między innymi w Ambasadzie RP (Promocja książki... 2017).

W „Głosie Polonii” zamieszczano informacje dotyczące nie tylko działań promujących Polskę i polską kulturę przygotowywanych wspólnie przez Ambasadę i Stowarzyszenie, ale także wiadomości o zmianach personalnych w placówce dyplomatycznej, spotkaniach z jej pracownikami (Nowa ambasadorka RP... 2011) i nagrodach, które otrzymała jednostka – na przykład przyznanej przez Centrum dla Dzieci Niepełnosprawnych „Tisa” w Bijelom Polju za zakup sprzętu rehabilitacyjnego (Ambasada RP w Czarnogórze... 2014). Na łamach pisma znalazły się też informacje o polskich serialach w telewizji czarnogórskiej, co również służyło promocji Polski. W telewizji Vijesti wiosną 2014 roku emitowano serial *Prawo Agaty*, a rok później *Rodzinka.pl* (W telegraficznym... 2014; W telegraficznym... 2015).

Polonia czarnogórska, jak wynika z informacji zamieszczanych w periodyku, angażuje się także w promocję Polski na spotkaniach o charakterze międzynarodowym. Podczas obchodów Dnia Europy w Bijelom Polju w 2013 roku polskie stoisko, na którym konsul RP, prezes Stowarzyszenia oraz dzieci uczęszczające na kurs języka polskiego rozdawali materiały promujące Polskę, okazało się najpopularniejszym stoiskiem na festynie (Polska obecność na obchodach... 2013). Rok później, w czasie świętowania Światowego Dnia

Poezji w tym samym mieście, wśród wierszy recytowanych w różnych językach: czarnogórskim, francuskim, rosyjskim, macedońskim i włoskim znalazły się także utwory Jana Brzechwy, Juliana Tuwima i Czesława Miłosza, prezentowane w oryginale przez uczestników kursu języka polskiego (Vujisić W.J. 2014b).

Czarnogórskie wydarzenia kulturalne z udziałem Polaków

„Głos Polonii” donosił o wydarzeniach kulturalnych w Czarnogórze, w których brali udział artyści z Polski zajmujący się różnymi dziedzinami sztuki. Na przykład w 2012 roku, podczas I Międzynarodowego Festiwalu Teatrów Lalek w Czarnogórze, wystąpił Teatr Lalki i Aktora z Wałbrzycha, prezentując *Calineczkę*. Spektakl ten, na zaproszenie Stowarzyszenia i Domu Kultury w Bijelom Polju, trupa z Wałbrzycha przedstawiła również 300 pierwszoklasistom z tegoż miasta („Calineczka” w Bijelom Polju 2012). W 2015 roku, w czasie festiwalu studenckiego w Cetinje wystąpili reprezentanci uczelni warszawskich i krakowskich (Festiwal studencki... 2015). Dwa lata później pisano o wystawie fotograficznej autorstwa Janusza Reclawa przedstawiającej miasteczko Risan, o przyznaniu na 31. Festiwalu Filmowym w Herceg Novi nagrody Złotej Mimozy Zofii Kowalewskiej za film krótkometrażowy *Więzi*, koncercie Krzysztofa Pendereckiego na Festiwalu Kotor Art i XIV Festiwalu „Dni Muzyki im. Don Branko” (W telegraficznym... 2017). W piśmie informowano również o monodramie z wierszami Szymborskiej *Malo o duši (Trochę o duszy)*, przygotowanym przez znaną aktorkę filmową i teatralną Varję Djukić, którego premiera odbyła się latem 2017 roku w Centrum Kultury w Tivacie (Poezja Wisławy Szymborskiej... 2017).

Działalność charytatywna Polonii w Czarnogórze

Jak wynika z publikacji zamieszczanych na łamach periodyku, Polacy w Czarnogórze zajmują się również działalnością charytatywną. Co roku członkinie Stowarzyszenia biorą udział w dobroczynnym kiermaszu świątecznym w Podgoricy, organizowanym przez Międzynarodowy Klub Kobiet (International Women’s Club of Montenegro – skupiający cudzoziemki mieszkające w Czarnogórze). Pozyskane środki finansowe są przeznaczone na budowę szpitali, sprzęt medyczny dla chorych dzieci, a także pomoce naukowe dla szkół (Bazar świąteczny 2015). W piśmie w 2015 roku informowano także o prezencie w postaci sprzętu audio, jaki uczniowie kursu języka polskiego ofiarowali ośmioletniemu niewidomemu Eminowi z Czarnogóry (Medojević 2015).

Współpraca międzynarodowa Polonii czarnogórskiej

Stowarzyszenie, o czym pisała jego prezes, jest członkiem Europejskiej Unii Wspólnot Polonijnych i Związku Bałkańskich Organizacji Polonijnych „Polonika Bałkanika” (Wywiad z Wandą J. Vujisić 2015). W periodyku donoszono także o współpracy Polonii czarnogórskiej z organizacjami polonijnymi z sąsiednich krajów: Stowarzyszeniem Przyjaźni Serbsko-Polskiej YU Polonia, Polskim Stowarzyszeniem Kulturalno-Oświatowym „Kopernik” z Chorwacji, Polskim Stowarzyszeniem Klub Polonia z Macedonii, Związkiem Polaków w Górnej Austrii, Stowarzyszeniem Polaków Boleslaviec-Prnjavor z Bośni i Hercegowiny (Współpraca z innymi organizacjami... 2013).

Polonia czarnogórska wspiera również działania zjednoczeniowe innych diaspor polskich na Bałkanach. Na przykład w 2011 roku z inicjatywy Stowarzyszenia Polaków Zamieszkałych w Czarnogórze doszło w Budwie do oficjalnego spotkania założycielskiego Związku Bałkańskich Organizacji Polonijnych „Polonika Bałkanika”. Byli na nim obecni przedstawiciele organizacji polonijnych z: Chorwacji, Serbii, Bośni i Hercegowiny, Macedonii oraz Czarnogóry (Związek Bałkańskich Organizacji... 2011). Rok później Barbara Kryżan-Stanojević, związana z zagrzebską Polonią, na łamach „Głosu Polonii” pisała o spotkaniu w Osijeku, którego celem było założenie organizacji polonijnej w Chorwacji (Kryżan-Stanojević 2012). W periodyku, w dziale „U sąsiadów”, zamieszczane są informacje o działaniach organizacji polonijnych z państw ościennych – na przykład o: Wigilii w Sarajewie (Cholewa-Domanagić 2012), balu karnawałowym Polonii w Górnej Austrii (Fellegger 2012), dożynkach w Austrii (Łuczyńska 2012) czy Dniu Polonii i Polaków za Granicą obchodzonym w Belgradzie (Vujisić W.J. 2014c).

Podsumowanie

Polonia czarnogórska, niewielka, bo licząca niespełna 200 osób, zrzeszona w 2003 roku, nie ustępuje intensywnością i różnorodnością swoich działań większym i dłużej działającym diasporom polskim w innych krajach. Stowarzyszenie Polaków Zamieszkałych w Czarnogórze, przy współpracy Ambasady RP w Podgoricy, wydaje dwa periodyki, uczestniczy w przygotowaniu obchodów polskich świąt religijnych i państwowych, zajmuje się nauczaniem języka polskiego dzieci i młodzieży ze środowiska polonijnego, a także Czarnogórców. Promuje na wiele sposobów polską kulturę: upamiętnia postaci wybitnych Polaków, prezentuje dokonania kulturalne Polek mieszkających w Czarnogórze, przygotowuje spotkania z polskimi artystami i informuje o ich obecności w tym kraju w związku z międzynarodowymi wydarzeniami kulturalnymi, przypomina o polskich programach w mediach czarnogórskich, prowadzi działalność charytatywną oraz współpracuje z innymi organizacjami polonijnymi – na Bałkanach i w całej Europie.

Jak dowodzą informacje zaczerpnięte z wydawanego przez Polonię czarnogórską pisma, stanowi ona aktywną społeczność, która nie tylko dba o zachowanie więzi z krajem swego pochodzenia, ale także w nowych okolicznościach (innych niż te, które wskazywali autorzy bibliograficznego kompendium wiedzy o związkach polsko-czarnogórskich) dokumentuje i chroni od zapomnienia nie tylko wydarzenia i postacie, które tworzą czarnogórską Polonię i jej historię, ale także staje się miarodajnym i potrzebnym kompendium wiedzy o diasporze polskiej w jednym z najmłodszych państw Europy.

Bibliografia

Materiały źródłowe

Artykuły zamieszczone w „Głosie Polonii”

2011 rok

- Dzień Kobiet 2011. 2011. *Głos Polonii*, 7, s. 11.
 I Tarzan może im pozazdrościć... 2011. *Głos Polonii*, 7, s. 12.
 Nowa Ambasadorka RP w Podgoricy. 2011. *Głos Polonii*, 7, s. 3.
 Šućur, Irena. 2011. Boże Narodzenie. *Głos Polonii*, 7, s. 10.
 Vujisić, Blagoje. 2011. Dani Poljskog filma u Crnoj Gori, *Głos Polonii*, 7, s. 21.
 Vujisić, Iwona. 2011. „Europejskie impresje”. *Głos Polonii*, 7, s. 19.
 Vujisić, Wanda J. 2011a. Słowo o zakończeniu I kursu języka polskiego w Białym Polu. *Głos Polonii*, 7, s. 15.
 Vujisić, Wanda J. 2011b. 2011 Rok Miłozsa w Czarnogórze. *Głos Polonii*, 6, s. 12.
 Vujisić, Wanda J. 2011c. Wydarzyło się po raz drugi i... O drugiej wystawie rzeźb w drewnie Marzeny Peričić. *Głos Polonii*, 7, s. 26.
 Zespół Pieśni i Tańca „Krakowiacy”. 2011. *Głos Polonii*, 7, s. 31.
 Związek Bałkańskich Organizacji Polonijnych „Polonika Bałkanika”. 2011. *Głos Polonii*, 7, s. 7–9.

2012 rok

- „Calineczka” w Bijelom Polju. 2012. *Głos Polonii*, 9, s. 9.
 Cholewa-Domanagić, Aleksandra. 2012. Polska Wigilia w Sarajewie. *Głos Polonii*, 8, s. 19–20.
 Fellegger, Dorota. 2012. IV Bal Karnawałowy Polonii w Górnej Austrii 4 lutego 2012 r. *Głos Polonii*, 8, s. 20.
 Kryżan-Stanojević, Barbara. 2012. Nowe stowarzyszenie Polaków w Osijeku. *Głos Polonii*, 8, s. 19.
 Łuczyńska, Bożena. 2012. Dożynki na Kahlenbergu 9 września 2012. *Głos Polonii*, 9, s. 21.
 Medjedović, Monika. 2012a. Pierwsza Wielkanoc Czarnogórskiej Polonii. *Głos Polonii*, 8, s. 11.
 Medjedović, Monika. 2012b. Obchody Dnia Dziecka. *Głos Polonii*, 9, s. 10.
 „Okno mojego serca” – nowy zbiorek poezji Marzeny Peričić. 2012. *Głos Polonii*, 9, s. 15.
 Vujisić, Wanda J. 2012. 2012 Rok Janusza Korczaka. *Głos Polonii*, 8, s. 12–15.
 W kręgu poezji. Agnieszka Syska (Jovana Jovanović). 2012. *Głos Polonii*, 8, s. 18.

2013 rok

- Biblioteka. 2013. *Głos Polonii*, 11, s. 15–16.
 Kronika wydarzeń 2003– 2013 (w skrócie). 2013. *Głos Polonii*, 11, s. 8–12.
 Polska obecność na obchodach Dnia Europy w Bijelom Polju. 2013. *Głos Polonii*, 10, s. 14.
 Prasa polonijna. 2013. *Głos Polonii*, 11, s. 13–15.
 Šućur, Irena. 2013. Obchody święta Konstytucji 3 maja. *Głos Polonii*, 10, s. 5.
 W kręgu poezji. 2013. *Głos Polonii*, 10, s. 17.
 „Wakacje z Polską”. Biuletyn młodzieżowy. 2013. *Głos Polonii*, 11, s. 15.
 Współpraca z innymi organizacjami polonijnymi. 2013. *Głos Polonii*, 11, s. 20.

2014 rok

- Ambasada RP w Czarnogórze uhonorowana nagrodą Centrum dla Dzieci Niepełnosprawnych „Tisa” w Bijelom Polju. 2014. *Głos Polonii*, 12, s. 3.
- Medojević, Teresa. 2014. Poezja Juliana Tuwima dedykowana paniom z okazji Dnia Kobiet w Ambasadzie RP w Czarnogórze. *Głos Polonii*, 12, s. 6.
- Vujisić, Wanda J. 2014a. Kilka słów o wystawie... *Głos Polonii*, 12, s. 21.
- Vujisić, Wanda J. 2014b. Obchody Światowego Dnia Poezji w Bijelom Polju. *Głos Polonii*, 12, s. 7.
- Vujisić, Wanda J. 2014c. Dzień Polonii i Polaków za Granicą – obchody w Belgradzie 9–10 maja 2014. *Głos Polonii*, 12, s. 18–19.
- W Boce ukryte... 2014. *Głos Polonii*, 12, s. 24.
- W telegraficznym skrócie. 2014. *Głos Polonii*, 12, s. 32.
- Z wizytą na IV kursie języka polskiego w Bijelom Polju. 2014. *Głos Polonii*, 12, s. 13.

2015 rok

- Bazar świąteczny. 2015. *Głos Polonii*, 13, s. 9.
- Festiwal studencki w Cetinje z udziałem polskiej sztuki i polskiego teatru. 2015. *Głos Polonii*, 13, s. 30.
- Kurs języka polskiego w Podgoricy zakończony. 2015. *Głos Polonii*, 13, s. 18.
- Medojević, Teresa. 2015. Prezent dla niewidomego Emina. *Głos Polonii*, 13, s. 16.
- W telegraficznym skrócie. 2015. *Głos Polonii*, 13, s. 28.
- Wieczór poezji Wisławy Szymborskiej w Ambasadzie RP z okazji Dnia Kobiet. 2015. *Głos Polonii*, 13, s. 11–12.
- Wywiad z Wandą J. Vujisić. 2015. Polonia w Czarnogórze. Rozmowa z mgr Wandą J. Vujisić, prezesem Stowarzyszenia Polaków zamieszkałych w Czarnogórze. *Głos Polonii*, 13, s. 27–28.

2016 rok

- Koncert chóru „Canto” w Kotorze. 2016. *Głos Polonii*, 15, s. 28.
- Medojević, Teresa. 2016. „Ach ten język polski” – uniwersytecki kurs polszczyzny w Siedlcach – dla Polaków z Czarnogóry. *Głos Polonii*, 15, s. 6.
- Obchody Święta Niepodległości w Ambasadzie RP w Podgoricy. 2016. *Głos Polonii*, 15, s. 7.
- Vujisić, Wanda J. 2016. Regionalna Konferencja Metodyczna Nauczycieli Polonijnych. *Głos Polonii*, 15, s. 14–15.
- Vujisić, Wanda J., i Medojević, Teresa. 2016. Promocja książki „Tak się wszystko zaczęło...”. *Głos Polonii*, 15, s. 17–18.

2017 rok

- Poezja Wisławy Szymborskiej w Czarnogórze. 2017. *Głos Polonii*, 17, s. 29.
- Promocja książki „Czarnogórskie klimaty” Grzegorza Łatuszyńskiego. 2017. *Głos Polonii*, 17, s. 27.
- W telegraficznym skrócie. 2017. *Głos Polonii*, 17, s. 29–30.

Opracowania

- Kosińska, Barbara. 2015. Polacy w Czarnogórze. Zarys historyczny i współczesność Polonii czarnogórskiej. W: Dyczek, Piotr (red.). *Tak się wszystko zaczęło... śladami Polaków w Czarnogórze. Tako je sve počelo... tragom Poljaka u Crnoj Gori*. Podgorica: Ambasada RP w Podgoricy, s. 13–32.
- Melnytska, Karina. 2016. Język a tożsamość: przypadek Czarnogóry. *Adeptus. Pismo humanistów*, 8, s. 50–71.
- Stępnik, Krzysztof. 2014. *Macedonia w prasie polskiej (1903–1914)*. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- Szczepaniak, Karolina. 2012. Zastosowanie analizy treści w badaniach artykułów prasowych – refleksje metodologiczne. *Acta Universitatis Lodzianis. Folia Sociologica*, 42, s. 84–96.
- Vučković, Zoran. 2017. Nieudana próba budowy wspólnego państwa – Serbii i Czarnogóry. *Studia Środkowoeuropejskie i Bałkanistyczne*, 26, s. 313–321.
- Wrocławski, Krzysztof, i in. 2007. *Polska i Czarnogóra. Bibliografia. Komentarze*. Warszawa: Instytut Sławistyki Zachodniej i Południowej.

Netografia

- O nas. 2018. [Online]. Poloniacg.me. Dostęp: <http://www.poloniacg.com/index.php/o-nas/zalozenie-organizacji-polonijnej-w-czarnogorze> [30.01.2018].

- O nas. Rejestracja*. 2018. [Online]. Poloniacg.me. Dostęp: <http://www.poloniacg.com/index.php/o-nas/rejestracja> [31.01.2018].
- Polonia w Czarnogórze*. 2018. [Online]. Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Podgoricy. Dostęp: https://podgorica.msz.gov.pl/pl/polonia_w_czarnogorze/ [28.01.2018].
- Ślady polskiej obecności*. 2018. [Online]. Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Podgoricy. Dostęp: http://www.podgorica.msz.gov.pl/pl/polonia_w_czarnogorze/slady_polskiej_obecnosci/ [29.01.2018].
- Założenie organizacji polonijnej w Czarnogórze*. 2014. [Online]. Poloniacg.me. Dostęp: <http://www.poloniacg.me/index.php/component/content/category/19-dodatni> [29.01.2018].

Streszczenie

Celem autorki artykułu jest przedstawienie historii i działalności Polonii w Czarnogórze. Diaspora polska w tym kraju, choć nieliczna (150–200 osób) i zjednoczona w Stowarzyszeniu Polaków Zamieszkałych w Czarnogórze dopiero w 2003 roku, zajmuje się różnorodnymi aktywnościami i ma wiele osiągnięć. Organizacja wydaje dwa tytuły prasowe, z których jeden, „Głos Polonii”, stanowi materiał badawczy artykułu (numery z lat 2011–2017, dostępne online). Periodyk jest prasową kroniką Stowarzyszenia, informuje o jego działaniach. Dzięki Polonii czarnogórskiej i Ambasadzie RP w Podgoricy funkcjonuje biblioteka z polskojęzycznym księgozbiorem, od 2010 roku odbywają się regularnie kursy języka polskiego, organizowane są obchody polskich świąt religijnych, państwowych i dni okolicznościowych oraz spotkania z polskimi artystami. Stowarzyszenie i redakcja jego periodyku informują także o międzynarodowych wydarzeniach kulturalnych, w których uczestniczą Polacy, oraz o polskich programach w czarnogórskich mediach. Polonia czarnogórska prowadzi również działalność charytatywną, a także współpracuje z innymi organizacjami polonijnymi, informuje o ich aktywnościach i wspiera działania zjednoczeniowe diaspor polskich w innych krajach.

Association and Activities of Polish Community (Polonia) in Montenegro Based on Polish Diaspora Press

Summary

The purpose of this article is to present the history and activities of the Polish community in Montenegro. The Polish diaspora in this country, although not large (150–200 people) and united in the Association of Resident Poles in Montenegro only in 2003, deals with various activities and has many achievements. The organization publishes two press titles, one of them, “Głos Polonii,” is the research material of the article (numbers from 2011–2017, available online). The periodical is the press chronicle of the Association, which informs about its activities. Thanks to the Montenegrin Polonia and the Polish Embassy in Podgorica, there is a library with a Polish book collection, since 2010 there have been regular Polish language courses, Polish religious, state and special day celebrations and meetings with Polish artists have been organized. The Association also informs about international cultural events in which Poles participate and about Polish programs in the Montenegrin media. The Montenegrin Polonia also conducts charitable activities, as well as cooperates with other Polish diaspora organizations, informs about their activities and supports the unification activities of Polish diasporas in other countries.